

Haosa hakeri un absurda triumfs

Eseja

Neizpratni izraisa attiecīgās mentālās parādības. Taču neizpratni izraisa arī bezierunu kapitulācija – nevēlēšanās pretoties attiecīgajām mentālajām parādībām. Proti, nevēlēšanās pretoties absurdajām mentālajām izpausmēm, kuras uzmacīgi piepilda mūsdienu intelektuālo teritoriju. Pie tam tas notiek tik lielā mērā, ka šodienas cilvēku aloģiskā rīcība ir izvērtusies bezjēdzību un aplamību triumfā.

Cilvēku darbības, uzvedības un komunikācijas neatbilstība veselajam saprātam ir kļuvusi dzīves norma. Pret dažādu risinājumu neatbilstību veselajam saprātam neviens neiebilst. Nevis racionāla loģika, bet gan veselā saprāta trūkums ir kļuvis par cilvēku prāta risinājumu galveno īpašību. Absurdas izpausmes tiek publiski akceptētas un pat slavētas. Bet tas faktiski liecina, ka tiek apsveikta cilvēku degradācija – antropoloģiskā katastrofa.

Piemēru netrūkst. Tos var iedalīt vairākās grupās. Sastopami 1) relatīvi lokālā un 2) kontinentālā, kā arī 3) planetārā mēroga piemēri. Turpretī piemēru autorus nenākās grupēt. Tie visi pieder vienai grupai – „baltajai” rasei.

Protams, triumfu apzināti sekmē hominīdu jaunā suga – haosa hakeri. Viņu izsmalcinātajiem psihotropiskajiem rituāliem ne katrs ir spējīgs konstruktīvi pretoties.

Taču arī hominīdu it kā formāli saprātīgajai daļai ir pa prātam absurdās mentālās izpausmes. Par to liecina publiski demonstrētas pretestības un nosodījuma trūkums. Dedzīgākie nosodītāji ir citu rasu pārstāvji. Galvenokārt musulmaņi.

Aktuāli ir vairāki jautājumi. Pie kā tas viss novedīs? Kāds priekš mums („baltajiem”) būs pārejas laikmeta rezultāts?

Aktuāli šie jautājumi ir tāpēc, ka acīmredzot neatkārtosies līdzšinējā vēsturiskā pieredze. Viss liecina, ka patreizējā pārejas laikmeta rezultāts radikāli atšķirsies no iepriekšējiem analogiskajiem rezultātiem.

Zinātne ir skaidri formulējusi nepieciešamos faktoros sabiedrības pārejai no viena evolūcijas etapa uz otru (garīgi un materiāli pilnvērtīgāku) evolūcijas etapu. Piemēram, elementārai pārejai „mežonība – barbarisms – civilizācija” ir nepieciešami vismaz pieci faktori.

Pirmkārt, priekšstats par sabiedrības un personības vērtību.

Otrkārt, sociāli nozīmīgu modu kopa – gudra un pasionāra elite, racionāli ideāli, svētums, zināšanas, profesionalitāte, garīgums, atbildība, brīvība u.c.

Treškārt, divi reputācijas veidi – personiskās un kolektīvās.

Ceturtkārt, disciplīna un pienākuma apziņa sabiedriskajā darbībā, brīvības un tiesību apziņa privātajā darbībā.

Piektkārt, kalpošana sabiedrības labā un kalpošana savai pašcieņai.

Nenākās šaubīties par minēto faktoru deficītu ne tikai intelektuālā truluma un konsekventi uzvarošās pelēcības sagandētajā Latvijā. Jau tika minēts par problēmas teritoriālajām grupām. Runa nav tikai par vienu tautu un vienu valsti.

Cilvēks rada sociāli mentālo realitāti, un šī realitāte rada cilvēku. Tā ir rūpīgi aprobēta patiesība. Tātad šodienas cilvēku radītā absurdā mentālā realitāte līdzīgi bumerangam atsaucās uz viņiem pašiem. Bezjēdzīgās un aplamās parādības ietekmē viņu apziņu. Īpaši dziļi tas notiek t.s. pelēkajās zonās. To publiskajā telpā vispār nav tekstu (visplašākajā semiotiskajā nozīmē), kas varētu sniegt fokusu, lai palīdzētu cilvēkiem formēt attieksmi pret pasauli un sevi atbilstoši veselajam saprātam. Katrs latvietis var nosaukt vismaz vienu piemēru.

Vispamatīgāk tas skar jaunatni, kuras socializācija ir sākuma stadijā. Jauniešiem nevar būt tāda imunitāte pret absurdām izpausmēm, kāda tā var būt cilvēkiem brieduma gados. Ne velti vadāmā haosa manipulācijas ir adresētas jaunatnei. Ne velti tagad ir nepieciešami īpaša tipa speciālisti cīņai ar organizēto haosu, kuru maigi dēvē par „nelīnijisko dinamiku” un „komplicētības teoriju”. Šī maigā „dinamika” un maigā „teorija” jaunatnē ir sekmējusi sociālās atmiņas izkropļojumus. Tiesa, tā neesot amnēzija, bet gan „perspektīvs mentālais stāvoklis” – postcilvēka mentālais stāvoklis. Tā uzskata globālo procesu skeptiskākie analītiķi. Viņi jau labu laiku runā par jauna tipa hominīdu ģenēzi – postcilvēku rašanos. Postcilvēki absurdā vidē jūtas normāli. Var pat teikt: viņu garīgajam komfortam ir vitāli nepieciešamas absurdas mentālās konstrukcijas. ASV sociologs S.Meštrovičs 1997.gadā izdeva grāmatu ar nosaukumu „Postemocionālā sabiedrība”. Tajā aprakstīta postemocionālo cilvēku laimīgā dzīve patērēšanas un reklāmas vidē.

Samierināšanās ar absurdām mentālām parādībām ir daudzpusīga problēma. Tā noteikti ir psiholoģiskā, kulturoloģiskā, filosofiskā problēma.

Tā noteikti ir arī zināšanu socioloģijas problēma. Zināšanu socioloģija var palīdzēt izprast, kāds ir bijis hominīdu (absurda fanu) ceļš līdz tagadnes satraucošajam līmenim.

Zināšanu socioloģija satraucošā procesa sākumu konstatē „maldīgajā apziņā”. Par to mīlēja rakstīt Kārlis Markss. Par „maldīgo apziņu” sauc domāšanu, kas ir atsvešināta no cilvēka reālās vides. „Maldīgajā apziņā” ir pārtrūkusi cilvēka domāšanas saikne ar reālo vidi.

Cilvēciskā domāšana ir atkarīga no cilvēku darbības un sociālās mijietekmes, kas rodas šīs darbības rezultātā. Pastāv organisks sakars starp domāšanu un realitāti. Taču tagad bieži eksistē absurda prakse – bezjēdzīgas un aplamas mentālās izpausmes. Tas tagad ir katram redzams. Katram šodien nākas nepatīkami sastapties ar domāšanas (dažādu lēmumu, ieteikumu, padomu, rīcības, uzvedības, komunikācijas utt.) neatbilstību veselajam saprātam, prātam paranormāli un paranojāli atraujoties no realitātes.

Zināšanu socioloģija no sava mantojuma teorētiskā repertuāra atgādina arī par nedaudz savādāku pieeju. Sastopama atziņa, ka domāšana ir instruments cīņā par izdzīvošanu un varu. Tamlīdzīgu pieeju savā laikā cienīja Fridrihs Nīče. Viņa ieskatā „maldīgā apziņa” ir sava veida „aizdomu māksla” – mānīšanās, ilūzijas, pašapmāns u.tml. „Aizdomu māksla” palīdz cīņā par eksistenciālu izdzīvošanu, kā arī cīņā par varu.

Mēs tagad esam šo to izpratuši. Saprotam, ka vadāmā haosa tehnoloģiju („aizdomu mākslas”) izmantošana ir cīņa par varu. Tā ne tik daudz ir pasaules bagātākās valsts ASV cīņa par izdzīvošanu. Patiesībā tā ir šīs valsts cīņa par varu – velmi kundziski kontrolēt un pārvaldīt visu

cilvēci.

Civilizācijas kodols ir attiecīgajā periodā dominējošā sociālā komunikācija. Mums tagad ir skaidrs, ka meistarīgi izslavētās „demokrātiskās paraugvalsts” ASV sociālā komunikācija sevī ietver perfekti nomaskētu totalitārismu.

Mums tagad ir zināms arī tas, ka totalitārās sistēmas būtiska sastāvdaļa nav tikai asiņainas represijas. Totalitārā sistēma var balstīties uz „mīksto spēku” un „gudro spēku” – cilvēku apziņas haotizāciju, izmantojot simboliski virtuālos līdzekļus. Turklāt (un tas ir visnegaidītākais) haotizācijas „subjekti” ir laimīgi un apmierināti ar visu – savas dzīves apstākļiem un paši ar sevi. Tas nekas, ka simboliski virtuālo līdzekļu centrā nav mākslas un literatūras tēli (kā tas vienmēr ir bijis ideoloģijas vēsturē), bet absurdi murgojumi. Haotizācijas „subjektiem” patīk absurdi murgojumi.

Līdz šim elementārās pārejas „mežonība – barbarisms – civilizācija” rezultāts bija humāns un inteliģents cilvēks. Tā parasti sauc konkrētu vēsturisko tipu: cilvēku ar klasisko izglītību, saprātīgu „tautas” apgaismotāju un personību, kurai piemīt kultūras kritikas metodoloģiskās iemaņas.

Humāns un inteliģents cilvēks ignorē nesaprātīgo un grēcīgo. Viņš atzīst un slavē tikai visu labo – garīgo, racionālo, gaumīgo, tikumisko, skaisto, patieso, taisnīgo. Viņa uzmanības centrā ir tādas kategorijas kā ticība, uzticība, mērķtiecība, līdzietība, uzmanība, saprātība.

Šodien žēlojās par morālās un intelektuālās autoritātes trūkumu. Tas notiek tāpēc, ka neviens nevienam neuzticās. Neuzticās autoritātei vispār.

Šodien žēlojās par uzmanības trūkumu. Tas savukārt notiek tāpēc, ka neviens vairs neprot uzmanīgi klausīties otru cilvēku. Postmodernisma popkultūra (postcilvēku postkultūra) neļauj būt uzmanīgam un koncentrēties kaut kam ilgāku laiku. Jauniešu viena daļa vispār spēj koncentrēties tikai „*Twitter*” ieraksta apjomam – 140 zīmēm.

Taču morālās un intelektuālās autoritātes trūkumu un uzmanības trūkumu var izskaidrot citādāk. Var izskaidrot ar absurdo parādību nomācošo klātbūtni, kad kultūras visi segmenti ir novesti līdz klajai bezjēdzībai un aplamībai. Absurda nomācošā klātbūtne jebkuru domu automātiski pārvērš farsā – jokā, smieklīgā un nenopietnā izlēcienā. Kad apziņas procesu zemtekstā un kontekstā valda absurdas izpausmes, tad nav ko gaidīt uzticību autoritātēm un uzmanību pret otru cilvēku.

No „baltajiem” pret „balto” absurdajām izpausmēm aktīvi vēršās divi armēņu ģeniāli domātāji – Karens Svasjans un Sergejs Kurginjans. Filsofa Karena Svasjana novērojumus esmu izmantojis daudzkārt. Tie ir tik precīzi un kritiski, ka nav jākaunās izmantot vēlreiz un vēlreiz.

Viņaprāt Rietumu civilizācija ir „nonākusi marasmā” un marasmā nonākušo cilvēku galvenās iezīmes var parodiski formulēt sekojoši: „demokrātiskums, kompatibelums, politikorekts, tusējošais, pederastmīļotājs, makdonaldiskais, o’kejiskais”.

Rietumu mūsdienu civilizācija ir lietu civilizācija – elektroniski un lāzeriski superprecīzu izlutinātu pusaudžu iemīļotu gudru lietu civilizācija. XX un XXI gs. filosofiskās problēmas risina klerki un ģenerāļi, bet nevis gara cilvēki. Klerki un ģenerāļi nedomā par īstenību reālās

īstenības tēlos. Turklāt mūsdienās velme vērot un domāt ir totāli paralizēta. Vērošanas un domāšanas vietā ir stājusies runāšana, ko modīgi sauc par diskursu. Rietumos daudzi vispār ir atraduši vērot un domāt. Viņi ir spējīgi uztvert un saprast tikai to, kas ir formulēts īsos teikumos un rakstīts ar lielajiem burtiem.

Karens Svasjans ironiski atstāsta vienu piemēru. „*American Airlines*” pasažieriem piedāvā riekstus, uz kuru iepakojuma ir instrukcija: „Atveriet iesaiņojumu, apēdiet riekstus!” Kā rezumē filosofs, slinkais prāts atrofējās: „Prāts kļūst vājš, un vājš prāts ir vājprāts. Mēs nonākam vājprāta laikmetā. Vājprāta pirmais simptoms: kliezieni par dabai draudošajām briesmām un par nepieciešamību glābt dabu. Taču dabu nevajag aizsargāt no „izplūdes gāzēm”, bet gan no „izplūdes domām”; ekoloģiskās katastrofas zonas var konstatēt nevis saskaņā ar Geigera skaitītāja bultiņas novirzēm, bet gan saskaņā ar inteliģences blīvuma klātbūtni. Domāšanai draud briesmas. Būtībā šīs briesmas izpaužas intelektā, bet dzīves variācijās tās izpaužas labklājībā, komfortā, inertumā, gausumā, trafaretumā, bezsejainībā, bailīgumā, loģiskā un morālā netīrībā, augstprātībā, frāzes kundzībā, muldēšanā”.

Karena Svasjana pārliecībā Rietumeiropa ir „organizēts haoss”, kuru vada pašiznīcināšanās griba. Zinot to, ka pēc II Pasaules kara Rietumeiropa patiešām ir sevi iedzinusi strupceļā un iet bojā pati savas rīcības dēļ (aizraušanās ar migrantu uzņemšanu, cilvēku tiesībām, politikorektumu, amerikāņu tipa neoliberalismu), filosofam nevar neticēt.

Taču Rietumeiropā Karenu Svasjanu visvairāk pārsteidz, kā viņš formulē, „idiotisma apzināta griba”. Rietumeiropas idiotisms nav spēlēšanās un izlikšanās. Filosofs min idiotisma piemēru. Anglijā notika intensīva diskusija. Tajā aktīvi iesaistījās protestantu arhibīskaps, princis Čarlzs, premjerministrs, populāri intelektuāļi. Diskusijas iemesls bija kāda ārsta paziņojums par iespēju ķirurģiskā ceļā panākt, ka vīrietis dzemdē bērnus. Diskusijas dalībnieki interesējās tikai par to, vai tas tik tiešām var reāli izdoties. Idiotisms izpaužas tajā ziņā, ka neviens nejautāja, kāpēc tas ir vajadzīgs un kāpēc vīrietim ir jādzemdē bērni.

Absurda piemērus savās lieliskajās videolekcijās un rakstos min Sergejs Kurginjans. Piemēram, absurda ir situācija saistībā ar Krievijas iestāšanos Vispasaules Tirdzniecības organizācijā. Krievijas parlamentā, kā saka 5 minūtēs, tika ratificēts iestāšanās protokols, kas nebija pārtulkots krievu valodā un kura apjoms ir 1665 lapas, skaidrojot 23 150 noteikumus. Sergeja Kurginjana vērtējumā (un pret to nevar būt iebildumi) tā var rīkoties tikai prātu zaudējuši cilvēki.

Kā zināms, analogisks absurda piemērs ir ES Konstitūcijas ratificēšana. Dokuments ir apmēram 800 lpp. Latvijas parlamentā to ratificēja dažās minūtēs, dokumentu nepārtulkojot svētajā valodā un nelasot.

Planetārā mērogā viens no jaunākajiem absurda piemēriem ir Nobela Miera prēmijas piešķiršana virspavēlniekam Obamas kungam laikā, kad viņa komandētā armija ir agresīvi iebrukusi vairākās citās valstīs un slepkavo vismaz trijās vietās uz Zemes.

Latvijā visjaunākajā periodā absurdu izdarību smieklīgā klātbūtne ir sarunā par vietējo augstskolu vērtēšanu. Visas 836 studiju programmas vērtētas ne tikai ar vieniem un tiem pašiem kritērijiem, bet izmantojot cilvēka prātam neaptveramu kritēriju skaitu – 62 kritērijus. Pilnīgi skaidrs, ka tā var rīkoties vienīgi idioti vai totāli sociāli bezatbildīgi un fantastiski nekompetenti ierēdņi.

Tiek uzskatīts, ka „balto” mēnessērdzības savdabīga kolekcija ir Ginesa rekordu grāmata. Tajā var iekļūt, pateicoties veselajam saprātam neatbilstošām iniciatīvām. Lai iekļūtu Ginesa rekordu grāmatā, jāizdara kaut kas prātam pilnīgi neaptverams.

Bezjēdzību un aplamību triumfs var atspoguļoties gan planētas un kontinenta, gan relatīvi lokālā mērogā. Šo rindu autors strādā izglītības biznesa firmā un nevar žēloties par absurdas rīcības deficītu. Graujošākie piemēri ir vairāki. Teiksim, viens pasniedzējs var vadīt 10 un vairāk

studiju kursus. Studiju kursu neļauj vadīt firmas pasniedzējam, kura grāmatu ārzemēs izmanto pasaules lielākās valsts viena no vislabākajām augstskolām kā „bāzes mācību līdzekli”. Viņa vietā studiju kursu vada programmas direktora sieva, kurai nav publikācijas vispār. Firmas saimnieki, programmas direktors, rektors godīgi atzīst, ka attiecīgā studiju programma ir idiotiski aplama, bet neko nedara idiotisma novēršanai. Ne reti nākas konstatēt, ka firmas klients/studenti arī IV kursā nesaprot, kādu profesiju ir izvēlējušies un, ja tomēr mazliet saprot, tad nekādā ziņā negatavojās tajā strādāt.

Racionalitāti uzskata par vienu no eiropiešu („balto”) galvenajām vērtībām. Vēstures gaitā racionalitātes pielietošanas pamatvirzieni mainījās. Ilgu laiku racionalitāte kalpo pasaules izziņai. No XVII gs. racionalitāte kalpo dabas kontrolei, lai cilvēki nebūtu atkarīgi no dabas spēku ietekmes. No XX gs. racionalitāte kalpo arī sociālajām tehnoloģijām – sociālo procesu vadīšanai. XXI gs. tik tikko minētā racionalitātes funkcija saglabājas. Taču tiek būtiski koriģēts mērķis. Proti, sociālo procesu vadīšanas mērķis. Racionalitāte kalpo nevis racionālisma mentalitātes nostiprināšanai, bet gan mentalitātes haotizācijai sociālajos procesos. Šajā ziņā (un tas ir aizraujoši interesanti) mēs tagad sastopamies ar absurdu pavērsienu – bezjēdzību un aplamību mentalitāte nostiprinās arī pašos haotizācijas organizātoros. Zināšanu socioloģijas bumerangs universāli darbojas visos apstākļos.

2012.gada janvārī Frensis Fukujama publicēja rakstu „Vēstures nākotne”. Jau pirmajā teikumā autors žēlojas par konstruktīvu un perspektīvu ideju trūkumu ASV un Rietumeiropā. Viņš žēlojas par politiskās elites idejisko apsīkumu un intelektuālo bezspēcību. Labējie politiķi turpina „vecu dziesmu” par liberālo demokrātiju, kaut gan liberālās demokrātijas sociālais balsts vidusšķira vairs nepastāv. Tādējādi labējo politiķu naratīvs ir pilnīgi bezjēdzīgs un aplams. Savukārt kreisie politiķi vispār nevar pateikt kaut ko jaunu un sakarīgu „proletariāta” aizsardzībai.

Par ko liecina amerikāņu populārā politologa žēlabas? F.Fukujamas žēlabas liecina par elites garīgo krīzi. Tās liecina par elites haotizāciju. Haotizācijas pasākumi ir inficējuši haotizācijas organizātoru vienu daļu. Pie tam svarīgu daļu – politisko eliti. Ne velti tagad nākas lasīt dzēlīgus vārdus: kamēr elite nav spējīga izmainīt tekošās politikas trajektoriju, tā ir idiotisku avantūristu elite, bet nevis politiķu elite.

Absurda triumfs, protams, pamatīgi atspoguļojās „vienkāršajā tautā”. Taču drūmo sarunu par absurda triumfu galvenokārt stimulē elites absurdās izdarības. Absurda triumfu kritizē ne tik daudz par „vienkāršās tautas” mentalitātes nelādzīgajām transformācijām. Gluži pretēji - kritizē par elites nespēju pieņemt loģiskus lēmumus un racionāli vadīt sociāli politiskos, ekonomiskos, finanšu, izglītības, garīgās kultūras procesus. Nobela Miera prēmijas komisijā nedarbojās Oslo „vienkāršās tautas” pārstāvji, bet elites „zieds” – „kreatīvā šķira”. 62 kritērijus akceptēja ministrs, bet nevis „bomžs” no stacijas laukuma (nākas atgādināt: pie mums ministri vada ministrijas „politiski”, bet nevis profesionāli).

Pirms kāda laika Krievijas žurnālisti viesojās pie Džina Šarpa. Viesošanās laikā uzņemtais videomateriāls tika parādīts visai pasaulei. Džīns Šarps ar laimīgu seju stāstīja par savas mācības kolosālajiem panākumiem. Oksfordā viņš disertāciju „Nevardarbīgās darbības: politiskās varas kontroles izpēte” sekmīgi aizstāvēja 1968.gadā. Veco vīru patiešām var apskaust. Vēsturiski niecīgā laikā viņa idejas palīdzēja sagrozīt prātu veselai civilizācijai. Turklāt civilizācijai, kura sevi vienmēr ir uzskatījusi par gudrāko un talantīgāko cilvēces daļu.

2012 novembris